Opgesteld door: Andrea Willems en Marianne Hooijsma (kennismakelaars Kennisrotonde)
Vraagsteller: intern begeleider basisschool
Referentie: Kennisrotonde. (2023). *In hoeverre hangen de Nederlandse taalvaardigheid en aanwezigheid van gedragsproblemen bij NT2-leerlingen in het basisonderwijs samen?* (KR. 1636).

26 juni 2023

Vraag
In hoeverre hangen de Nederlandse taalvaardigheid en aanwezigheid van gedragsproblemen bij NT2-leerlingen in het basisonderwijs samen?

Kort antwoord
Er is geen bewijs dat het hebben van een taalachterstand gedragsproblemen bij NT2-leerlingen veroorzaakt. We weten wel dat een lagere taalvaardigheid en gedragsproblemen in het algemeen samenhangen. Dit kan mogelijk verklaard worden doordat lagere taalvaardigheid samenhangt met problemen in de sociaal-emotionele ontwikkeling van kinderen en dat kinderen met een lage taalvaardigheid moeite hebben met het aangaan van sociale relaties.

Toelichting antwoord
In Nederland komen gedragsproblemen vaker voor onder leerlingen met een migratieachtergrond dan onder leerlingen zonder migratieachtergrond (Boer et al., 2022). In het basisonderwijs heeft bijna 20 procent van de leerlingen met een migratieachtergrond gedragsproblemen. Onder leerlingen zonder migratieachtergrond gaat het om ongeveer 15 procent. Kan dit verschil verklaard worden door de Nederlandse taalvaardigheid van deze leerlingen? Sommige leerlingen met een migratieachtergrond hebben Nederlands niet als eerste taal, dit noemen we NT2-leerlingen, en hebben daardoor mogelijk een taalachterstand. Wat weten we over de relatie tussen de Nederlandse taalvaardigheid en de aanwezigheid van gedragsproblemen bij NT2-leerlingen in het basisonderwijs?

Verschillen in taalvaardigheid van NT2-leerlingen
Niet alle NT2-leerlingen hebben een taalachterstand (Blom & Blumenthal, 2019). NT2-leerlingen verschillen onderling in hun taalvaardigheid in het Nederlands. Een taalachterstand kan worden veroorzaakt door een taalontwikkelingsachterstand (TOA), een taalontwikkelingsstoornis (TOS) of een combinatie daarvan (Nederlands Centrum Jeugdgezondheid, 2023).

Bij een TOA wordt een kind onvoldoende blootgesteld aan kwalitatief Nederlands taalgebruik in de omgeving. Dit komt vaak voor bij kinderen bij wie er thuis een andere

taal dan Nederlands wordt gesproken. Sommige NT2-leerlingen met een taalachterstand in het Nederlands hebben wel goede taalvaardigheden in hun moedertaal, maar hebben nog tijd nodig om de Nederlandse taal te leren (Blom & Blumenthal, 2019).

Bij een taalontwikkelingsstoornis is er iets mis met het aangeboren vermogen om taal te leren. TOS wordt niet veroorzaakt doordat een kind een andere taal of meerdere talen spreekt (NVLF, 2017). NT2-leerlingen bij wie taalvaardigheden in zowel het Nederlands als de moedertaal achterblijven, kunnen TOS hebben. Om zeker te weten of een kind TOS heeft, is professional onderzoek nodig (Nederlands Centrum Jeugdgezondheid, 2023).

Algemene samenhang tussen taalvaardigheid en gedragsproblemen
Er is geen onderzoek dat laat zien dat gedragsproblemen bij NT2-leerlingen verklaard kunnen worden door een mogelijke achterstand in hun Nederlandse taalvaardigheid. Wel komt in diverse onderzoeken naar voren dat probleemgedrag bij kinderen in het algemeen, dus niet specifiek bij NT2-leerlingen, gekoppeld kan worden aan de taalvaardigheid (Boerma et al., 2023; Bowman et al., 2006; Kaiser et al., 2002; Qi & Kaiser, 2004; Rescorla et al., 2007; Tervo, 2007).

In een meta-analyse van Chow en Wehby (2016) laten leerlingen met lage taalvaardigheden meer probleemgedrag zien. In de studies zijn diverse doelgroepen meegenomen; kinderen met en zonder leer- en taalstoornissen, kinderen met specifieke gedrags- of ontwikkelingsstoornis en kinderen met een normale ontwikkeling. In een systematische review en meta-analyse van Donolato et al. (2022) komt naar voren dat kinderen van gemiddeld tien jaar met een taal- en leerstoornis meer gedragsproblemen rapporteren dan de controlegroep. In deze studie gaat het niet om leerlingen met een taalachterstand die wordt veroorzaakt door anderstaligheid.

In een studie van Law, Rush en McBean (2014) werd gekeken naar taalvaardigheid en geobserveerd gedrag bij 138 basisschoolkinderen die wonen in een achterstandswijk. Daaruit bleek dat taalvaardigheid samenhangt met hyperactiviteit en problemen met leeftijdsgenoten.

Mogelijke verklaringen voor de samenhang tussen taalvaardigheid en gedragsproblemen
Op dit moment is er nog geen eenduidige verklaring voor het samengaan van taal- en gedragsproblemen. Mogelijk spelen meerdere mechanismen een rol. Enerzijds kunnen taalvaardigheden het gedrag van kinderen beïnvloeden, anderzijds kan het gedrag van kinderen de taalvaardigheden beïnvloeden. Daarnaast is het mogelijk dat er een onderliggende oorzaak is die zowel de taalvaardigheden als het gedrag van kinderen beïnvloedt (Boerma et al., 2023).

Leerlingen met een taalachterstand kunnen over te weinig woorden beschikken om gevoelens of meningen te verwoorden (Botting & Conti-Ramsden, 2000). Daarnaast kunnen problemen met sociaal-emotionele ontwikkeling samenhangen met een achterstand in woordenschat. Ook hebben leerlingen met een taalachterstand vaak moeite met het aangaan van relaties met leeftijdsgenoten en docenten (Oxford Language Report, 2018; Botting & Conti-Ramsden, 2000). Er kan ook een vertraging plaatsvinden in hun cognitieve ontwikkeling, doordat leerlingen de aangeboden informatie in de klas niet of onvoldoende begrijpen (Oxford Language Report, 2018; Van den Nulft & Verhallen. 2002, 2014; Botting & Conti-Ramsden, 2000). Als een kind vervolgens sociaal-emotionele problemen ontwikkelt die zich uiten in bijvoorbeeld luidruchtig of teruggetrokken gedrag, kan de omgeving dit interpreteren als probleemgedrag.

LAAN VAN NIEUW OOST INDIË 300 2593 CE DEN HAAG
POSTADRES POSTBUS 93461 2509 AL DEN HAAG
T 070 349 44 58 W WWW.KENNISROTONDE.NL

Andersom zijn kinderen met bijvoorbeeld autisme, ADHD of een angststoornis kwetsbaar om taalproblemen te krijgen door hun gedrag in de klas. Het is mogelijk dat aandachtsproblemen zorgen dat een kind minder goed in staat is om het taalaanbod te verwerken. Of als een kind het moeilijk vindt om contact te maken met leeftijdsgenoten, krijgt het minder kansen om taalvaardigheden te oefenen (Boerma et al., 2023). De taalvaardigheden kunnen dan achterblijven.

Als laatste kan er een onderliggende oorzaak zijn voor de kenmerken van zowel de taal- als gedragsproblemen. Voorbeelden hiervan zijn erfelijke factoren of het (werk)geheugen van een kind (Boerma et al., 2023).

Gedragsproblemen hebben meerdere oorzaken

Gedragsproblemen hebben meestal niet één specifieke oorzaak, maar ontstaan door de interactie tussen de kenmerken van het kind, het gezin en de omgeving (NJi, 2023). Verschillende beschermende en risicofactoren kunnen de gedragsproblemen verklaren (NJi, 2023; Ince et al. 2018). Een taalachterstand is een voorbeeld van een risicofactor. Daarnaast spelen er bij NT2-leerlingen en leerlingen met een migratieachtergrond mogelijk andere factoren die hun psychosociale ontwikkeling kunnen belemmeren, zoals sociale en economische problemen in het gezin, beperkte culturele socialisatie, beperkte sociaal-emotionele steun en cognitieve stimulatie thuis en slechte aansluiting tussen thuis- en schoolmilieu (Koot et al., 2022).

Er is weinig bekend over de mate waarin het mogelijk is om gedragsproblemen te verminderen met behulp van gerichte interventies op communicatievaardigheden. In een systematische review van Law et al. (2012) zijn interventies voor basisschoolkinderen beoordeeld die gericht zijn op communicatie- en gedragsproblemen. Alle studies vonden positieve effecten op het gebied van communicatie- en gedragsuitkomsten, maar de kwaliteit van de meeste studies was relatief laag.

NT2-leerlingen verwezen naar cluster 2 van het speciaal onderwijs

Komt onder NT2-leerlingen vaker problematisch gedrag voor? Dat blijkt niet uit de verwijzingen naar het speciaal onderwijs. NT2-leerlingen komen vooral terecht in cluster 2 van het speciaal onderwijs en relatief weinig in cluster 4 (Smeets et al., 2009; Smeets, 2007; SLO, z.d.). Cluster 2-onderwijs is voor dove en slechthorende kinderen, maar ook voor kinderen met zware taal- en/of spraakmoeilijkheden. Cluster 4-onderwijs is voor lastig opvoedbare kinderen met ernstige gedragsproblemen en psychiatrische stoornissen.

Problemen op taal- en psychiatrisch gebied hangen vaak met elkaar samen, maar in de praktijk worden deze problemen meestal afzonderlijk van elkaar vastgesteld en behandeld (Embrechts et al., 2019). Waar een kind terechtkomt voor onderwijs en zorg is afhankelijk van het meest urgente probleem. Vanwege de moeilijkheid van het vaststellen van een taalontwikkelingsstoornis bij kinderen met een andere moedertaal dan het Nederlands, kunnen zij worden onder- of over-gediagnostiseerd (Boerma & Blom, 2017; SLO, z.d.). NT2-leerlingen die ook kampen met gedragsproblematiek komen daardoor mogelijk vaker terecht in cluster 2 van het speciaal onderwijs (Smeets, 2007; SLO, z.d.).

Geraadpleegde bronnen

Blom, W. B. T., & Blumenthal, M. (2019). Wanneer verloopt de verwerving van Nederlands als tweede taal té traag? *Van Horen Zeggen Online*.

Boer, M., Van Dorsselaer, S., De Looze, M., De Roos, S. e.a. (2022). HBSC 2021. Gezondheid en welzijn van jongeren in Nederland. Universiteit Utrecht, Trimbos instituut, Sociaal en Cultureel Planbureau.

Boerma, T., & Blom, E. (2017). Assessment of bilingual children: What if testing both languages is not possible? *Journal of Communication Disorders*, *66*, 65-76.

Boerma, T., Selten, I., & Wijnen, F. N. K. (2023). Aandacht voor taal; afwijkende taalontwikkeling en psychiatrische symptomen bij kinderen. *Tijdschrift voor Psychiatrie*, 3, 171-174.

Botting, N., & Conti-Ramsden, G. (2000). Social and behavioural difficulties in children with language impairment. *Child Language Teaching and Therapy, 16*, 105–20.

Bowman, M., Barnett, D., Johnson, A., & Reeve, K. (2006). Language, school functioning, and behavior among African American urban kindergartners. *Merrill-Palmer Quarterly*, 52, 216-238.

Chow, J. C., & Wehby, J. H. (2018). Associations between language and problem behavior: A systematic review and correlational meta-analysis. *Educational Psychology Review*, 30, 61–82.

Donolato, E., Cardillo, R., Mammarella, I. C., & Melby-Lervåg, M. (2022). Research review: Language and specific learning disorders in children and their co-occurrence with internalizing and externalizing problems: A systematic review and meta-analysis. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, *63*, 507-518.

Embrechts, M., Kieboom, M., Notten, M., & Nijland, L. (2019). Te zot voor woorden…? Taal en communicatie bij kinderen en jongeren in de GGZ. *Kind & Adolescent Praktijk*, *18*, 6-13.

Ince, D., Van Yperen, T., & M. Valkestijn (2018). *Top tien beschermende factoren. Voor een positieve ontwikkeling van jeugdigen.* Nederlands Jeugdinstituut.

Kaiser, A. P., Cai, X., Hancock, T. B., & Foster, E. M. (2002). Teacher-reported behaviour problems and language delays in boys and girls enrolled in Head Start. *Behavioral Disorders, 28*, 23-39.

Koot, H., Ftitache, B., & Van Lier, P. (2022). Kinderen van migranten staan met 10-0 achter: Kansenongelijkheid in het onderwijs. *Kind & Adolescent Praktijk*, *21*, 6-13.

Law, J., Plunkett, C. C., & Stringer, H. (2012). Communication interventions and their impact on behaviour in the young child: A systematic review. *Child Language Teaching and Therapy*, 28, 7-23.

Law, J., Rush, R., & McBean, K. (2014). The relative roles played by structural and pragmatic language skills in relation to behaviour in a population of primary school children from socially disadvantaged backgrounds. *Emotional and Behavioural Difficulties*, *19*, 28-40.

Nederlands Centrum Jeugdgezondheid. (2018). *Afwijkende taalontwikkeling. Richtlijn: Taalontwikkeling.*

Nederlands Jeugdinstituut (NJi). (2023). *Lastig gedrag of een gedragsprobleem?*

Nederlandse Vereniging voor Logopedie en Foniatrie (NVLF). (2017). *Richtlijn Logopedie bij taalontwikkelingsstoornissen.*

Oxford Language Report. (2018). *Why closing the word gap matters*. Oxford University Press.

Rescorla, L., Ross, G. S., & McClure, S. (2007). Language delay and behavioral/emotional problems in toddlers: Findings from two developmental clinics. *Journal of Speech, Language, and Hearing Research*, *50*, 1063-1078.

SLO. (z.d.). *Zorgleerlingen. Nieuwkomers- en asielzoekerskinderen met specifieke onderwijsbehoeften.*

Smeets, E. (2007). *Speciaal of apart: Onderzoek naar de omvang van het speciaal onderwijs in Nederland en andere Europese landen.* Radboud Universiteit.

Smeets, E., Driessen, G., Elfering, S., & Hovius, M. (2009). Allochtone leerlingen en speciale onderwijsvoorzieningen. ITS, Radboud Universiteit Nijmegen.

Tervo, R. C. (2007). Language proficiency, development, and behavioural difficulties in toddlers. *Clinical Pediatrics*, *46*, 530-539.

Van den Nulft, D., & Verhallen, M. (2014). *Met woorden in de weer. Praktijkboek voor het basisonderwijs*. Coutinho.

Qi, C. H., & Kaiser, A. P. (2004). Problem behaviors of low-income children with language delays: An observation study. *Journal of Speech, Language, and Hearing Research*, *47*, 595-609.

Meer weten?

- Kennisrotonde (2022). Neemt het risico op taalproblemen toe wanneer een kind een oudere broer of zus met een taalontwikkelingsstoornis heeft?
- Kennisrotonde (2020). Welke effecten heeft een zomerschool op de (taal)ontwikkeling van jonge kinderen met een taalachterstand? Welke activiteiten dragen bij aan stimulering van de (taal)ontwikkeling?
- Multi-STEM | Hoe we over taal praten doet er toe: #taalachterstand (multistem.net)
- Gedragsproblemen in de klas | Nederlands Jeugdinstituut (nji.nl)

Onderwijssector
PO

Trefwoorden
NT2-leerlingen, migratieachtergrond, gedragsproblemen, taalvaardigheid, taalachterstand, basisonderwijs